

صنعت نفت و تغییر اجتماعی در ایران

پژوهشی دربارهٔ صنعت پتروشیمی در ماهشهر

www.ketab.ir

اسماعیل غلامی پور

انتشارات اداره کل روابط عمومی وزارت نفت

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

وضعیت فهرست نویسی

یادداشت

موضوع

: غلامی پور، اسماعیل، ۱۳۶۲-

: صنعت نفت و تغییر اجتماعی در ایران: پژوهشی درباره صنعت پتروشیمی در ماهشهر / اسماعیل غلامی پور؛ ویرایش سیامک افشار.

: تهران: وزارت نفت، اداره کل روابط عمومی، انتشارات، ۱۴۰۰.

: ۴۱۲ ص: مصور.

: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۰-۵-۶-۳

: فیبا

: کتابنامه: ص. ۳۶۳-۳۷۶.

: نفت — ایران — صنعت و تجارت — جنبه‌های اجتماعی

Petroleum industry and trade — Social aspects — Iran

: نفت — ایران — بندر ماهشهر — صنعت و تجارت — جنبه‌های اجتماعی

Petroleum industry and trade — Social aspects — Iran — Bandar Mahshahr

: پتروشیمی، صنایع — ایران — بندر ماهشهر

Petroleum chemicals industry — Iran — Bandar Mahshahr

: ایران. وزارت نفت، اداره کل روابط عمومی، انتشارات

HD ۹۵۷۶:

۳۳۸/۲۷۲۸۲۰۹۵۵۳۶۵:

۹۰: ۸۵۵۵۴۰

: فیبا

شناسه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

اطلاعات رکورد کتابشناسی

صنعت نفت و تغییر اجتماعی در ایران

پژوهشی درباره صنعت پتروشیمی در ماهشهر

نویسنده

: اسماعیل غلامی پور

ویرایش

: مرحوم سیامک افشار

طراح جلد و صفحه‌آرا

: مهری فطرتی

همه‌نگار کننده اداری

: سیدمرتضی میرحسینی، نرگس سادات میرقادری

ناشر

: انتشارات اداره کل روابط عمومی وزارت نفت

چاپ اول

: زمستان ۱۴۰۰

شمارگان

: ۵۰۰

نشانی

: خیابان طالقانی، روبه‌روی وزارت نفت، ساختمان ۳۴ نفت، طبقه سوم

تلفن

: ۶۱۶۲۶۰۳۰۰

پست الکترونیک

: entesharat@mop.ir

یادآوری

هدف آثاری که از سوی اداره کل روابط عمومی وزارت نفت منتشر می‌شود، شفاف‌سازی تاریخ صنعت نفت و حمایت از نویسندگان، محققان و پژوهشگران این حوزه است. آرا و نظرات درج‌شده در این کتاب‌ها، لزوماً مورد تأیید و بیانگر دیدگاه رسمی این اداره کل نیست.

تمامی حقوق برای انتشارات اداره کل روابط عمومی وزارت نفت محفوظ است

فهرست مطالب

۹	یادداشت ناشر
۱۱	پیشگفتار
۱۵	فصل اول: مبانی پژوهش
۱۷	مقدمه
۲۲	رویکرد تحلیلی
۲۵	روش پژوهش
۲۸	مفاهیم اساسی
۳۲	نفت و مدرنیته
۳۳	انقلاب صنعتی اولیه
۳۵	انقلاب صنعتی دوم
۴۶	تحقیقات پیشین
۷۱	فصل دوم: صنعت نفت و تغییر اجتماعی در ایران
۷۴	تحرك و رشد صنعتی
۸۸	تحرك و رشد اقتصادی
۱۰۸	آغاز و خیز در نوسازی اجتماعی
۱۱۳	تغییرات جمعیتی و رشد شهرنشینی
۱۱۸	طبقات متوسط شهری و تغییرات فرهنگی
۱۲۳	توسعه نامتوازن و نابرابری اجتماعی
۱۳۰	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۴۵	فصل سوم: صنعت نفت و تغییر اجتماعی در مناطق نفتی
۱۴۸	تغییر جمعیتی و ظهور شهرهای نفتی
۱۷۰	نوسازی و رشد اجتماعی
۱۷۶	طبقات متوسط شهری و تغییر فرهنگی
۱۸۲	شکل‌گیری طبقه کارگر صنعتی
۱۹۲	تغییر اقتصاد محلی و شهری

۱۹۹	توسعه نامتوازن و نابرابری اجتماعی
۲۰۴	جامعه دوگانه شرکتی - محلی
۲۱۱	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۱۳	فصل چهارم: صنعت پتروشیمی و تغییر اجتماعی در ماهشهر
۲۱۶	جمعیت و شهرنشینی
۲۲۹	اقتصاد محلی - شهری
۲۵۱	صورت‌بندی نظام طبقاتی
۲۵۶	طبقات متوسط جدید
۲۶۰	طبقه کارگر پتروشیمی
۲۶۸	فقر و تهی‌دستان شهری
۲۷۷	شکاف‌های اجتماعی
۲۷۸	شکاف در فضای شهری
۲۸۵	شکاف در رفاه اجتماعی
۳۰۷	شکاف در روابط اجتماعی
۳۲۷	فصل پنجم: نتایج کلی و پیشنهادهای سیاستی
۳۳۰	بخش اول: نتایج کلی پژوهش
۳۳۰	روایت مادی و پیرامونی
۳۳۳	توسعه وابسته و نامتوازن
۳۳۴	رویکرد مثبت به صنایع نفتی
۳۳۶	رشد اجتماعی و شکاف اجتماعی
۳۳۸	توسعه و تضاد در جوامع نفتی
۳۴۰	منافع ملی با هزینه محلی
۳۴۱	بخش دوم: پیشنهادهای سیاستی
۳۴۱	تغییر سیاست نفتی
۳۴۳	مالکیت جمعی منابع و صنایع
۳۴۵	توازن توسعه ملی و محلی

یادداشت ناشر

از نگاه برخی از تاریخ‌نگاران، نفت بیش از هر چیز عامل جهش صنعتی و موتور محرک اقتصاد به شمار می‌آید که به دلیل دخالت‌های دولت‌های سلطه‌جو، بیشتر در قالب عاملی مخرب در حکمرانی کشورهای دارای ذخایر نفت عمل کرده و استقلال سیاسی آنها را مشکل‌رو به رو ساخته است. شاید به همین دلیل، در اغلب کتاب‌هایی که به موضوع نفت و تاریخ یکصد و اندی ساله آن در ایران پرداخته‌اند، موضوعات حوزه سیاسی مورد توجه ویژه قرار داشته و تجربه‌های اجتماعی ساکنان مناطق نفتی و تحولات فرهنگی-اجتماعی ناشی از حضور صنعت نفت، اگر نگوییم به طور کلی نادیده گرفته شده، می‌توان ادعا کرد که به قدر اهمیت و چنان‌که شاید، موضوع مطالعات و پژوهش‌های علمی و بررسی‌های تاریخ‌شناسانه قرار نگرفته است.

کنکاش در نقش صنایع نفتی در نوسازی اجتماعی و تغییرات ساختاری جامعه ایران، هم از نگاه تاریخی و هم از دیدگاه آینده‌نگرانه، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر دارد و درس‌هایی که می‌توان از این پژوهش‌ها گرفت، به سیاست‌گذاران و مجریان طرح‌های توسعه صنعتی کمک خواهد کرد، تا با افزودن پیوست‌های اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و ... توسعه‌ای پایدار و همه‌جانبه را برنامه‌ریزی کرده و به اجرا درآورند.

کتاب حاضر حاصل یافته‌های پژوهشی در مناطق نفتخیز جنوب ایران، با تمرکز بر اثرگذاری مجموعه صنایع پتروشیمی در تحولات اجتماعی، فرهنگی و البته اقتصادی شهرستان ماهشهر است. همان‌گونه که نویسنده کتاب نیز در پیشگفتار خود تأکید کرده است؛ تغییر و تحولات گسترده‌ای در گستره ملی و محلی، با واسطه «صنایع و درآمدهای نفت، گاز و پتروشیمی» رخ داده که بررسی چگونگی عملکرد این عامل، به مثابه یک رابطه اجتماعی-اقتصادی در گستره محلی، ملی و جهانی هدف اصلی پژوهش بوده است.

لازم به ذکر است، این پژوهش نیز مانند هر پژوهش اجتماعی دیگر، ممکن است هم در حوزه گردآوری مستندات و هم در تحلیل و نتیجه‌گیری، با چالش‌هایی مواجه و انتقاداتی بر آن وارد

باشد، اما به عنوان یک گام مهم در حوزه پژوهش های اجتماعی - صنعتی خواندنی و البته درخور نقد و بررسی خواهد بود.

انتشار این کتاب از سوی اداره کل روابط عمومی وزارت نفت، به معنای همراهی دیدگاه رسمی آن با زاویه نگاه و تحلیل ها و نتیجه گیری های پژوهش نبوده، بلکه تأکید بر ضرورت اجرای چنین پژوهش هایی و حمایت از صاحب نظران و پژوهشگران این حوزه را در نشر این پژوهش هدف داشته است.

امیدواریم صاحبان اندیشه و پژوهشگران حوزه تاریخ نفت، با ارائه دیدگاه های انتقادی و پیشنهاد های سازنده خود، ما را در پیشبرد این هدف اجتماعی و فرهنگی همراهی کنند.

علی فروزنده

مدیر کل روابط عمومی وزارت نفت

www.ketab.ir